

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.12(158).32

Черевко С.В.

Доцент, кандидат педагогічних наук Дніпровського національного університету імені О. Гончара
Індиченко Л. С.

Старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту
Дніпровського національного університету імені О. Гончара
Коваленко Є. В.

Старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту
Дніпровського національного університету імені О. Гончара

Черевко А. Д.
Старший викладач кафедри фізичного виховання та спеціальної підготовки
Університету митної справи та фінансів

ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО ЗДОРОВ'Я В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У даній статті розглядаються питання формування корпоративного здоров'я, культури здоров'я студентів у сучасних умовах навчання, питання духовного оздоровлення та процеси формування соціального здоров'я студентської молоді в закладах вищої освіти України в даний період. Рівень здоров'я та фізичного розвитку молоді є важливою умовою здійснення ним функцій майбутнього фахівця, а потреба у здоровому способі життя – фактор соціальної адаптації. Нами в статті досліджувались основні фактори та чинники, що впливають на фізичну активність студентів, а також перспективи долучення до здорового способу життя.

Опитування респондентів проводилось серед студентів 1-3 курсів ДНУ ім. О. Гончара, у листопаді 2021 року з метою вивчення їх думки, щодо формування у них корпоративного здоров'я. У результаті опитування та опрацьовано 125 анкет. Анкета вміщувала запитання про стан здоров'я, регулярність фізичної активності, зацікавленість респондентів у фізичній активності та відвідування додаткових спортивних секцій, зауваження та пропозиції щодо вдосконалення занять фізичною культурою, необхідність в проведенні додаткових спортивних заходів.

Ключові слова: молодь, студент, здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язбереження, соціальна цінність.

Cherevko S., Indychenko L., Kovalenko Ye., Cherevko A. Formation of corporate health in higher education institutions of Ukraine. This article examines the issues of forming of corporate health, the culture of student health in modern learning conditions, spiritual health and the formation of social health of student youth in higher education institutions in Ukraine today. The main goal of our research is the analysis of the formation of corporate health in higher education institutions in Ukraine in the current period. The level of health and physical development of a young people is an important condition to perform the functions of a future specialist and a healthy lifestyle is a factor in social adaptation. The article examines the main factors influencing the physical activity of students, as well as prospects of joining a healthy lifestyle.

The survey of respondents 1-3 was among students of Oles Honchar Dnipro National University, in November 2021 to study the opinions of respondents. Post-secondary students were involved in the survey. As a result of the survey, 125 questionnaires were received and completed. The questionnaire contained questions about the state of health, regularity of physical activity, respondents' interest in physical activity and attendance at additional sports sections, comments and suggestions on improving the development of physical culture, availability of additional sports events.

As the analysis of scientific literature shows, researches that study social health problems are becoming more and more relevant. At the same time, a significant part of them is dedicated to the social health of the youth, because the development of each individual country and the world as a whole depends on the social and value orientations of the youth, their position, activity and participation in cultural, scientific, political and social life.

Key words: youth, student, health, healthy lifestyle, health care, social value.

Постановка проблеми. Здоров'я нації – одна з найактуальніших проблем сучасного суспільства. Ґрунтуючись на цьому висновку, доцільно говорити про те, що в системі освітнього процесу мають застосовуватися здоров'язберігаючі технології. Закон України "Про освіту", Національна доктрина освіти в Україні, Концепція модернізації української освіти та низка інших документів створили основу для активізації в освітніх установах інноваційної діяльності, в тому числі здоров'язбереження. Активізація уваги до здорового способу життя (ЗСЖ) студентської молоді пов'язана з стурбованістю суспільства зростанням захворюваності серед випускників ЗВО. Останні дані Міністерства охорони здоров'я та соціального розвитку України свідчать про те, що 87% молоді потребують спеціальної підтримки [1].

Проблема здоров'я виходить далеко за межі компетенції системи охорони здоров'я і зачіпає сфери взаємодії особистості, суспільства, держави. Суто галузевий підхід, як показує світовий досвід, неефективний у вирішенні цієї проблеми і вимагає координації здоров'язберігальної діяльності всіх соціальних інститутів.

Аналіз літературних джерел. Дослідження, пов'язані з вивченням питань, що стосуються соціального здоров'я, стають дедалі актуальнішими. При цьому значна частина їх присвячена соціальному здоров'ю молоді, оскільки від соціальних та ціннісних орієнтирів молодих людей, їх позиції, активності та ступеня участі у культурному, науковому, політичному та суспільному житті залежить прогресивний розвиток як окремої країни, так і світу загалом.

Мета статті. Головною метою нашого дослідження являється аналіз формування корпоративного здоров'я в

закладах вищої освіти України в даний період.

Методи дослідження: теоретичний аналіз, систематизація, порівняння різних поглядів на досліджувану проблему, узагальнення даних науково-методичної та спеціальної літератури, опитування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як показує аналіз наукової літератури, дослідження, пов'язані з вивченням питань, що стосуються соціального здоров'я, стають дедалі актуальнішими. При цьому значна частина їх присвячена соціальному здоров'ю молоді, оскільки від соціальних та ціннісних орієнтирів молодих людей, їх позиції, активності та ступеня участі у культурному, науковому, політичному та суспільному житті залежить прогресивний розвиток як окремої країни, і світу загалом.

Вивчення проблеми здоров'я здобувачів вищої освіти ДНУ як соціальної проблеми слід розглядати, в першу чергу, як комплексну проблему, оскільки на здоров'я студентів впливає комплекс різних факторів, які викликають різні види напруги (фізичні, психічні, фізіологічні, духовні, соціальні та ін.), що вимагають активізації пристосувальних механізмів, що знижують ризик різноманітних захворювань.

Проблема здоров'я та зниження рівня захворюваності студентів ЗВО передбачає також активізацію привабливості пропаганди ЗСЖ ,результативної боротьби зі шкідливими звичками, ефективної оздоровчої та масової спортивної роботи, а також дієвих організаційних заходів, у тому числі, і з боку керівництва ЗВО.

У сучасних вузах проблема оздоровлення студентів вирішується в основному за рахунок проведення зі студентами занять з фізичної культури, спортивних змагань, «Данс-шоу», днів здоров'я тощо, де залучається значна частина студентів різних курсів до організації здорового способу життя. При цьому теоретичні знання з основ здоров'я студенти отримують на таких дисциплінах, як «Безпека життєдіяльності», «Основи валеології», «Основи охорони праці», «Фізична культура», де головна увага зосереджується на фізичному аспекті здоров'я.

Формування культури здоров'я студентів у сучасних умовах навчання – процес дуже складний і, на нашу думку, повинен вирішуватися комплексно. Питанням духовного оздоровлення студентів, на наш погляд, приділяється недостатньо уваги. Доречним буде вважати, що освітні програми повинні не тільки орієнтувати сучасних студентів на самооздоровлення, а й мати у своєму змісті теми, які б давали можливість студентам отримувати знання з оздоровлення не тільки свого тіла, а й особистості в цілому, використання тих засобів оздоровлення, що могли б усунути негативний вплив комп'ютерів, інтернету та гаджетів на здоров'я [6].

Головною особливістю студентської молоді є те, що її члени проходять найбільш значущий, визначальний етап процесу соціалізації. Саме у молодому віці відбувається найбільш активне моральне, психологічне та соціальне становлення людини, формування смислоттєвих орієнтацій, засвоєння індивідом цінностей, норм, установок, зразків поведінки, які сприяють чи, навпаки, перешкоджають повноцінному соціальному функціонуванню. Особливо інтенсивно ці процеси розвиваються у період студентства [5].

Нами були розглянуті умови поліпшення здоров'я молоді.

Першою умовою формування свідомого ставлення до здоров'я в молоді є пропаганда здорового способу життя. Найважливіші складові здорового способу життя: рухова активність, харчування, побут, умови праці. Друга умова – вимір рівня здоров'я і ступеня обізнаності студентів щодо заходів його поліпшення. А третя умова формування здорової молоді – це покращення показників соціального здоров'я, вимір якості життя, що визначається як ступінь задоволеності індивідом важливих можливостей його життя [6].

Установка на здорове життя повинна формуватися за наступними напрямками: посилення та створення позитивного іміджу здорового способу життя засобами фізичної культури; подолання та зниження факторів ризику.

Підсумовуючи вищеприписане, зазначимо, що педагоги вищого навчального закладу як активні учасники збереження та зміцнення здоров'я на державному, суспільному, особистісному рівнях повинні в процесі своєї професійної діяльності формувати готовність студентів до такого напрямку діяльності, як здоров'я збережувальна діяльність, дбати й популяризувати здоровий спосіб життя. Необхідно виробити норми взаємодії студентів із гаджетами, які б обмежували час користування ними та позбавляли негативних наслідків від надмірного їх використання. Саме використання різних форм організаційно-виховної, волонтерської роботи, нових технологій, щодо збереження власного і колективного здоров'я створить відповідні умови, за яких студенти зможуть взяти на себе відповідальність за дії, вчинки, справи й слова щодо здоров'я. Перспективним може стати дослідження щодо формування культури здоров'я в контексті здорового способу життя студентської молоді в умовах вищого навчального закладу [6].

Виховання цінностей фізичної культури здобувачів вищої освіти – тривалий процес, який залежить від безлічі державних, громадських і біологічних факторів.

У дисертаційній роботі Черевко С.В. обґрунтовано роль і можливості вищих навчальних закладів у формуванні здоров'язбережувальної компетентності молоді шляхом формальної, інформальної та неформальної освіти з використанням здоров'язбережувальних технологій. Саме навчальним закладам має бути відведена вирішальна роль у втіленні завдань реформування в аспекті впровадження системи просвітництва та створення системи підготовки фахівців для системи громадського здоров'я. Зокрема, ми вважаємо, що навчальні заклади мають забезпечити не тільки матеріально-технічну базу, а й молодих науковців з актуальними знаннями, педагогів, які вболівають за країну та націю й володіють здоров'язбережувальними технологіями, мають готовність до їх впровадження [7].

На окремий розгляд заслуговує питання оцінки соціального здоров'я студентської молоді, яка може бути здійснена за допомогою віднесення способів соціального функціонування студентів до одного з таких типів:

1. Просоціальність – адаптованість у соціальному середовищі; сприятливі взаємини із оточуючими; позитивна, конструктивна та корисна для суспільства поведінка; прояв соціальної активності; орієнтація на абсолютні соціальні цінності та їх реалізацію у діяльності та спілкуванні.

2. Конформність – умовна адаптованість у соціальному середовищі; мімікрія, приховане неприйняття соціального оточення; зовнішню згоду із загальноприйнятими нормами та цінностями; зміна поведінки або переконань

внаслідок реального або уявного тиску групи; пристосуванство, пасивне прийняття існуючого порядку і панівних думок.

3. Інертність – часткова адаптованість у соціальному середовищі, соціальне оточення сприйнято лише певною мірою; нестійка некритично прийнята система цінностей; безвідповідальність, допускається порушення соціальних і правових норм з корисливих мотивів чи з усвідомлення безкарності; соціальна пасивність, потурання, толерантність до всього, що не стосується особисто.

4. Асоціальність – слабка адаптованість у соціальному середовищі, схильність до дезадаптації; поведінка, що відхиляється від вимог соціальних норм; прагнення суперечити думці більшості та чинити протилежним чином; індивідуалізм, пріоритет особистим цілям та цінностям; активність спрямовано задоволення особистісно значимого інтересу.

5. Антисоціальність – дезадапованість, випадання з комунікативних мереж суспільства; множинне, систематичне порушення правових та соціальних норм; прояв ворожості та негативних почуттів стосовно оточуючих; орієнтація на антисоціальні цінності; активність спрямована проти суспільства [5].

Процес формування соціального здоров'я студентської молоді за умов ЗВО можна представити у вигляді чотирьох стадій: соціальна адаптація у вузівському середовищі, індивідуалізація особистості студента, інтеграція у вузівське середовище та соціальне функціонування за умов вузу.

Соціальна адаптація (лат. *adapto* – пристосовую) у сучасній науковій літературі визначається як процес пристосування, освоєння особистістю чи групою нових для неї соціальних умов чи соціального середовища. Соціальна адаптація у вузівському середовищі, що зазвичай збігається з періодом вступу до вузу, і виявляється найбільш гостро на перших-других курсах навчання має основне значення.

Для нашого дослідження корпоративного здоров'я за основу було взято тест Черевко С.В. та проведено анкетне опитування у листопаді 2021 року з метою розглянення думки респондентів.

Анкета надавалась респондентам на адреси електронної пошти. У результаті опитування отримано та опрацьовано 125 анкет. У ході опитування респондентів вивчалися проблемні питання здоров'я здобувачів вищої освіти ДНУ, досліджувались основні фактори та чинники, що впливають на фізичну активність студентів, а також перспективи долучення до здорового способу життя. Анкета вмещувала запитання про стан здоров'я, регулярність фізичної активності, зацікавленість респондентів у фізичній активності та відвідуванні додаткових спортивних секцій, зауваження та пропозиції, щодо вдосконалення занять фізичною культурою, необхідність в проведенні додаткових спортивних заходів. За розміром (кількістю студентів) охоплені анкетуванням суб'єкти розподілились таким чином: 90% – жодних скарг; 4% – мають незначні порушення здоров'я; 3% – мають зауваження щодо проведення спортивних заходів та роботи викладачів ЗВО; 3% – важко відповісти (рис.1).

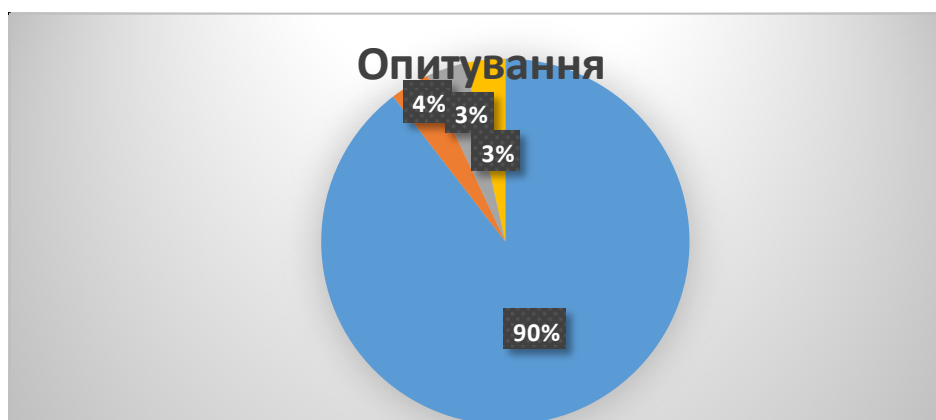

Рис. 1 Опитування респондентів з питань корпоративного здоров'я

Серед опитаних респондентів, які подавали електронні звіти, 77,2% зазначили, що в них не виникало проблем при виконанні фізичних вправ. Респонденти, які мали труднощі, вказали в основному на легкий біль у м'язах. 78,4% респондентів повідомили про відсутність зауважень та пропозицій щодо вдосконалення системи спортивних заходів, лише 4,9% респондентів запропонували удосконалення або заміну спортивних снарядів та тренажерів. Що стосується намірів на майбутнє, то 5,6% опитаних респондентів, які не займаються фізичною активністю планують займатися, 4,9% – у наступному році, 1,1% з них ще не визначились. Слід зазначити, що серед основних чинників, які стримували перехід до здорового способу життя, 5,6% – відсутність вільного часу; 2,5% – відсутність мотивації та заохочування; 1,2% – інші причини. У цьому плані цікавим є досвід ЗВО зі створення порад щодо оздоровлення студентів, які організують лікувально-оздоровчу роботу, та даним дослідників їх створення надавало позитивний вплив на покращення успішності.

Нами були визначені такі поради:

- активне та привабливе здійснення пропаганди здорового способу життя (ЗОЖ) студентів у ЗВО на індивідуальному рівні;

- підвищення рівня організації масової оздоровчої та спортивної роботи у ЗВО;

- оптимізація навчального процесу на основі застосування сучасних та здоров'я збереження технологій;

- варіативна та адаптивна фізична культура в університеті;

- покращення матеріальних та санітарних умов навчання, побуту, харчування та відпочинку студентів та ін.

За даними фахівців кафедри фізичного виховання та спорту факультету медичних технологій діагностики та

реабілітації Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара була складена таблиця факторів, що впливають на здоров'я студента, яка виглядає так:

- 50 % – спосіб життя і соціальне середовище;
- 20 % – особливості організму, спадковість;
- 20 % – екологічні і природно-кліматичні умови;
- 8–12 % – рівень медичного обслуговування.

Висновки. Головною причиною на думку респондентів, щодо здорового способу життя є: брак зовнішньої мотивації та заохочень; погані санітарні умови; не дуже варіативна та адаптивна програма навчання. У здійсненні профілактичних заходів щодо охорони здоров'я здобувачів вищої освіти практично не задіяно зв'язок між студентськими поліклініками, деканатами, кафедрами. Відсутність взаємодії між ними у здійсненні лікувально-профілактичного супроводу студентів знижує ефективність та якість підготовки молодих фахівців. І тут істотний внесок у координацію діяльності всіх зацікавлених структур, відомств та громадських об'єднань під час вирішення проблем охорони здоров'я студентів могли б внести працівники соціальних установ та відділів ЗВО. Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Левківський К.М. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: матеріали до першої лекції. К.: Вид. центр МОН України, 2016. 24 с.
2. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Т. 1. / І. Д. Бех. Чернівці: Букрек, 2015. 840 с.
3. Формування навичок здорового способу життя засобами фізкультурно-оздоровчої роботи на прикладі педагогічного досвіду роботи НВК № 24 (на засадах хортингу): метод. посіб. / З. М. Діхтяренко, І. С. Данилюк, Н. І. Скляр; за заг. ред. З. М. Діхтяренко. К.: Паливода А. В., 2015. 324 с.
4. Опитувальник на визначення стану здоров'я та відношення до нього / Розроблений автором (Черевко С.В.) на основі матеріалів ВООЗ та бліц-тесту С.М. Бубновського [1, с. 45; 2, с. 124-125]. Дніпро, 2021.
5. Здоров'я та поведінкові орієнтації української молоді: соціологічний вимір (за результатами національного соціологічного опитування підлітків та молоді 10–22 років). Київ: Укр. ін-т соціальних досліджень, 2015. 256 с.
6. Черевко С.В., Індиченко Л.С. Здоров'я як життєва цінність студентської молоді. Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди". Вип.38, Том VI (74): Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору". К.: Гнозис, 2017. С. 258–268.
7. Черевко С.В., Демченко О.О., Суркова О.Б., Подолкіна З.К. Здоров'язбереження нації в контексті реформи системи охорони здоров'я в Україні. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. Наук. пр.. / [редкол.: Т.І. Суценко (гол. ред.) та ін.] Запоріжжя: КПУ, 2017. Вип. 55 (108). С. 369-374.

Reference

1. M.F. Stepko, J. Bolyubash, K.M. Levkivsky and in .; edp ed. M.F. Stepko (2016). Modernization of food education in Ukraine and the Bologna process: materials to the first lecture - K.: View. Center of the Ministry of Education and Science of Ukraine, 24 p.
2. Selected scientific works. Personality education. T. 1. / I. D. Bekh. – Chernivtsi: Bukrek, 2015. – 840 p.
3. Formation of healthy lifestyle skills by means of physical culture and health work based on the example of the pedagogical experience of work of the NEC No. 24 (on the basis of horting): method. manual / Z. M. Dikhtyarenko, I. S. Danylyuk, N. I. Sklyar; in general ed. Z. M. Dikhtyarenko. - K.: Palivoda A. V., 2015. - 324 p.
4. Questionnaire for determining the state of health and attitude towards it / Developed by the author (Cherevko S.V.) on the basis of (IofHE) materials and blitz test S.M. Bubnovsky [1, p. 45; 2, p. 124-125]. Dnipro, 2021
5. Health and behavioral orientations of Ukrainian youth: a sociological dimension (according to the results of a national sociological survey of adolescents and youth aged 10–22). Kyiv: Ukr. Institute of Social Studies, 2015. 256 p.
6. Cherevko S.V., Indychenko L.S. Health as a vital value of student youth. Humanitarian Bulletin of the Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after Grigory Skovorody". Issue 38, Volume VI (74): Thematic issue "Higher education of Ukraine in the context of integration into the European educational space". K.: Gnosis, 2017. P. 258–268.
7. Cherevko S.V., Demchenko O.O., Surkova O.B., Podolkina Z.K. Protecting the nation's health in the context of the reform of the health care system in Ukraine. Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools: coll. Science pr.. / [edited by: T.I. Sushchenko (chief editor) and others] Zaporizhzhia: KPU, 2017. Issue 55 (108). P. 369-374.